

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

باسمه تعالی

مدرس: حامد شیواپور

رشته: الهیات

مقطع: کارشناسی ارشد

عنوان درس: مفردات قرآن

۱- معرفی و اهداف درس

مفردات قرآن دانشی است که در مورد واژگان قرآنی و مسائل گوناگون مربوط به آنها بحث می‌کند. اهمیت این دانش در تفسیر قرآن و فهم کلام الهی آشکار است و بدون فهم روش مند و دقیق واژگان قرآنی، تفسیر قرآن ممکن نخواهد بود.

این دانش در طول سنت اسلامی مورد توجه مفسران و عالمان علوم قرآن و ادیبان و لغت‌پژوهان مسلمان قرار داشته است؛ اما در دوران جدید و بر اساس رویکردهای خاص در مطالعات اسلامی در غرب‌زمین، رویکردهای جدیدی در این دانش شده است. در این درس بنا داریم هم به سنت اسلامی و هم به رویکردهای جدید در بررسی واژگان قرآن توجه کنیم.

از آنجا که این درس در کنار مباحث نظری به مهارت عملی در رجوع به منابع لغت هم نیاز دارد، بخشی از کلاس به کار با منابع عمومی و تخصصی لغات قرآن اختصاص خواهد داشت.

۲- معرفی استاد:

<https://www.mofidu.ac.ir/departments/theology/the-faculty/hamed-shivapoor/>

۳- پیش‌نیازهای درس

ندارد.

۴- منابع:

جزوه درسی

۵- تکالیف دانشجوی

الف) ارزشیابی مستمر

در جزوه درسی، کتاب‌ها و مقالات متعددی معرفی شده که ارائه آنها در کلاس، بخشی از ارزیابی این درس را به خود اختصاص خواهد داد. همچنین رجوع به منابع عمومی و اختصاصی لغت و گزارش معنای یک واژه خاص قرآنی طبق آن‌ها، بخش دیگری از کار کلاسی است. مجموع این فعالیت‌ها ۱۵ نمره خواهد داشت. بخش دیگری از ارزیابی این درس از راه مقاله کوتاهی به ارزش ۵ نمره است که دانشجویان در پایان ترم با موضوع بررسی یک واژه خاص قرآنی ارائه خواهند کرد.

ب) ارزشیابی میان ترم

ندارد

ج) ارزشیابی پایان ترم

ندارد

۶- زمان بندی (توزیع مباحث و مشخص کردن عناوین درسی برای هر جلسه تا پایان ترم)
جلسه اول:

فصل نخست: کلیات و مباحث نظری

بخش اول: مفردات قرآن در سنت اسلامی

۱- درآمد

۱. طرح مساله
۲. منابع مفردات قرآن
۳. مروری بر تاریخ علم مفردات
۴. نخستین آثار

جلسه دوم:

۲- مقدمات و مفاهیم

۱. زبان، واژه‌ها و مسأله «وضع»
۲. زبان عربی
۳. چند اصطلاح مربوط به علم مفردات
۴. غریب القرآن

جلسه سوم:

۳- منابع شناخت معانی مفردات قرآن

۱. فرهنگ و ادب عربی
۲. شعر
۳. خود قرآن
۴. حدیث

جلسه چهارم:

۴- مفردات، عربی بودن زبان قرآن و مسأله «واژگان دخیل»

۱. درآمد
۲. اختلاف لغات و لهجه‌ها در زبان عرب
۳. تقسیم کلی مفردات قرآن از جهت عربی بودن و مساله الفاظ دخیل

۴. پژوهش‌های جدید

جلسه پنجم:

۵- تشابه در مفردات قرآن

۶- مفردات قرآن از منظر کاربرد حقیقی و مجازی

۱. درآمد

۲. دیدگاه‌ها درباره مجاز در قرآن

۳. نظریه روح معنا

جلسه ششم:

۷- وجوه و نظائر در قرآن

۱. درآمد

۲. منابع بحث وجوه و نظائر

۸- ترادف در قرآن

۱. درآمد

۲. علل ترادف

۳. اختلاف درباره وجود ترادف در قرآن

۴. نمونه مترادفات قرآن

جلسه هفتم:

۹- چندمعنایی در قرآن

۱۰- مفردات و تأویل قرآن

۱۱- مفردات و اختلاف مصاحف و قرائات

۱۲- مفردات و ترجمه قرآن

جلسه هشتم:

بخش دوم: رویکردهای جدید در بررسی مفردات قرآن

۱- معناشناسی

۱. درآمد

۲. معناآفرینی قرآن

۳. واژگان کلیدی قرآن

۲- مقایسه تطبیقی با زبان‌های دیگر، به ویژه زبان‌های سامی

۱. درآمد

۲. واژگان دخیل

۳. مفردات قرآن و پیشینه زبان‌های سامی

جلسه نهم:

۳- رویکرد بینامتنی (مقایسه تطبیقی با متون بابلی و پسابابلی)

۴- ویژگی آوایی و موسیقایی برخی از مفردات قرآن

۵- پژوهش‌های فهرستی و آماری

جلسه دهم:

فصل دوم: مباحث عملی و کاربردی

بخش اول: دسته‌بندی و گروه‌بندی مفردات قرآن

۱. درآمد

۲. معیار دسته‌بندی

۳. گروه‌بندی مفردات قرآن

۴. گروه‌بندی بر اساس واژه کانونی

۵. گروه‌بندی موضوعی

۶. فایده دسته‌بندی و گروه‌بندی مفردات قرآن

جلسه یازدهم:

بخش دوم: مراحل کشف معنای مفردات قرآن

۱- کشف ریشه واژه

۱. درآمد

۲. انواع اشتقاق

۳. نمونه‌هایی از اشتقاق اکبر در واژه‌های قرآن

۴. نکته‌های کاربردی

۲. بررسی مفردات از منظر سابقه در زبان‌های سامی

۳. بررسی مفردات از جهت کاربرد حقیقی و مجازی

۴. تغییر، توسعه یا تضییق معنایی واژه مورد بحث

۵. تطور تاریخی معنای واژه پس از نزول قرآن

۶. یافتن معنای لغت از سیاق کلام

۷. وحدت یا تعدد و تحول معنا در قرآن

۸. استفاده از دستاوردهای دانش «معناشناسی»

۷- راه‌های ارتباطی و میزان زمان تقریبی برای دریافت پاسخ (ایمیل، ID فضای مجازی،
دستیار آموزشی، لینک کانال یا گروه درسی)

ایمیل برای پاسخگویی به پرسش‌ها:

h_shivapoor@yahoo.com

h.shivapoor@gmail.com

آیدی در پیام‌رسان‌های اینستا و تلگرام:

@hshivapoor